

Hoofdbestuur

De vergadering van 5 oktober liet duidelijk zien dat de vakanties nu geheel voorbij zijn. We zitten weer op ons gewone getal van slechts een of twee afwezigen; van juni tot in september is dat vaak het dubbele. Ook worden de vergaderingen de laatste tijd weer geregeld door enkele bezoekers bijgewoond.

Er was opnieuw aanleiding om verklaringen te overwegen: de arrestaties en de dreigende processen in Chili, en natuurlijk het toen nog niet door de oorlog in het nabije oosten ingehaalde Schöna. Een ogenblik ging het zelfs over het Koranische afhakken van handen, waar de Lybische kolonel Gadaffi naar terug schijnt te willen. Het is misschien goed nog eens te vermelden hoe het bij verklaringen toegaat: als er krachtige weerstand tegen een verklaring is, ook al komt die van slechts enkele leden, dan geven we hem niet uit. Dit is nog al een barrière (ook tegen een golf van verklaringen), en noch Chili, noch Schöna kwamen over deze hindernis heen.

Voorts ging de aandacht naar enkele vacatures. Doordat Radius ontslag heeft gevraagd, komt zijn plaats bij de Vorming vrij. Bovendien krijgen we er nog een tweede man bij gesubsidieerd, zodat nu twee nieuwe mensen aan deze taak kunnen gaan staan. Dat betekent: twee mensen die veel het land in kunnen gaan. Dat is fijn, maar wat we niet opnieuw moeten hebben is dat de gemeenschappen ongecoördineerd met allerlei worden gebombardeerd. Dit is in het verleden wel eens het geval geweest, zeer tot verdriet van onder andere organisatiesecretaris de Leede.

De andere vacatures betreffen het Centraal Bureau: een gevoelig punt. Maar de boekhouder is weg en zal vervangen moeten worden. Het is al eens eerder aan de orde geweest dat de directeur niet van alles erbij kan blijven nemen. De taakgroep Personeel heeft de posten opnieuw omschreven, zodat hun vervulling aan de directeur verlichting kan brengen. Een advertentie in dit verband is reeds in Humanist verschenen.

Zo nu en dan schrijf ik hier over Taakgroepen. Maar wat zijn dat ook al weer? Taakgroepen zijn de in december 1972 ingestelde kleine commissies van soms alleen hoofdbestuurleden en staf, maar soms ook van dezen plus anderen. Hier boven was sprake van de taakgroep personeel waar de penningmeester voorzitter van is. Nu moet er sprake zijn van de taakgroep Gemeenschappen, waarin uit de gemeenschappen zelf zitting hebben Mevrouw Hienekamp en de heren Engers en Hommes Sr., en daarbij van

hoofdbestuurlijke Mevrouw Sleuwenhoek, de Leede, Rood en van de Willik. Het schijnt een paar keer aftasten te zijn geweest in die taakgroep. Maar men heeft nu dertien punten op papier staan die de aanraking aangeven tussen hoofdbestuur en centraal bureau enerzijds en de gemeenschappen anderzijds. Men gaat nu punt voor punt verder werken.

Wat is er toch veel te melden dit keer. Ik heb nog twee punten, en dan nog de ecologieconferentie van 13 oktober. Hier gaat-ie dan weer.

Het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk houdt er Jeugdkampen op na waarin geestelijke verzorging wordt bedreven. Dit laatste is geheel op vrijwillig initiatief, zodat wij ook niet anders zouden kunnen. We zullen aan de gemeenschappen een lijst van die kampen verschaffen, zodat men na kan gaan of men daar iets moet en kan doen. Anders ligt het met een aantal inrichtingen van kindbescherming van het Ministerie van Justitie, waarin de geestelijke verzorging wel tot de voorzieningen behoort, doch waarvoor we nooit zijn uitgenodigd. We willen dat wel, en Uitenbogaard gaat het Hoofdbestuur adviseren welk voorstel we het best kunnen doen.

Dan de Raad van Advies. Deze Raad is vele jaren geleden door het hoofdbestuur ingesteld als een soort paraplu van bekende Nederlanders, waaronder het HV mogelijk een beetje makkelijker zou kunnen werken. Meestal werd er voor elk congres advies van de raad ingewonnen over hoofdlijnen van beleid. Maar we leven inmiddels niet meer in de jaren 50 en begin 60, toen het Verbond nog veel bekendheid moest zoeken en vaak hard moest drukken voor zijn plaatsje. Dit waren ook jaren, waarin je dergelijke doeleinden mede op deze manier nastreefde. De tijden zijn echter veranderd, terwijl er ook plaatsjes zijn gaan openvallen in de Raad. De vraag deed zich dus voor: aanvullen of niet, en zo niet dan misschien geheel opheffen? De

Dr. A. J. Wichers
Alg.-sekretaris

conclusie is geweest: opheffen. Dat kan statutair gesproken nog al gemakkelijk, omdat de Raad nooit in de statuten beschreven is geweest. Natuurlijk nemen we wel met weemoed afscheid, want de Raad heeft menigmaal waardevolle tips opgeleverd, en het was ook wel eens fijn om allerlei punten van verbondsbeleid eens in een wat ander gezelschap dan het hoofdbestuur door te praten.

Op 13 oktober heeft er een conferentie plaats gehad van het hoofdbestuur over de rapporten van de milieugroepen die vorig jaar werden ingesteld. De ene groep handelde over de (over)bevolking, de andere over (over)productie en (over)consumptie. Deze rapporten komen binnenkort beschikbaar voor discussie in het land, en er komen volgend jaar regionale conferenties over. Want we menen dat het hier om zo belangrijke zaken gaat dat, zoveel mogelijk het gehele Verbond, standpunt zou moeten bepalen.

Dat dit niet eenvoudig is, bleek al meteen. De groep voor bevolkingsvraagstukken kwam met een duidelijk en rond rapport; een heel leuk rapport zelfs. Maar de groep over productie en consumptie kwam alleen met een bundel bijdragen tot de discussie. De bevolkingsgroep kwam duidelijk tot de conclusie dat de bevolking – te beginnen de Nederlandse – niet verder mag groeien (of zelfs weer in zou moeten krimpen) en gaf goede mogelijkheden voor beleid aan. De productie-consumptiegroep had waarschijnlijk langer met de problemen bezig moeten zijn om met elkaar eruit te kunnen komen wat de materiële teruggang voor lasten en wijzigingen meebrengt. Je moet hier namelijk een geheel andere samenleving bij voorstellen dan de onze. In het algemeen is de zaak echter wel duidelijk: er zal heel wat meer niet-materieels in ons loonpakket moeten komen dan tot nu toe het geval is, terwijl er allerlei materiële wegvallt. En de ondernemingen waar we soms zo trots op zijn? Er komt op z'n minst een dik vraagteken achter hun private bestaan.

We hopen dat velen aan de komende discussie zullen deelnemen.

Driebergen, 15 oktober 1973

„Demoeder van Marie kan meer”

Door de Commissie Vormings- en Ontwikkelingswerk voor Volwassenen, de ministeriële adviescommissie op dit gebied en meestal genoemd de „Commissie-Roelfsema” werd een nota uitgebracht over scholing en vorming voor de vrouw. Joke Kool-Smit, lid van de Commissie-Roelfsema stelde deze nota op onder de veelzeggende titel: „De moeder van Marie kan meer”. Veelzeggend althans voor die lezer die de achtergrond kent van deze titel, voor de anderen: Joke Kool haakt hiermee aan bij de actie „Marie word wijzer”, oorspronkelijk gestart door de Aktiegroep Man/Vrouw/Maatschappij en later voortgezet in de Stichting „Marie”. Onder deze laatste naam werken nu een groot aantal organisaties samen verder aan het doel van de MVM-actie: meer meisjes bewegen de school af te maken en een beroepsopleiding te gaan volgen.

De bovengenoemde nota vraagt nu alle aandacht voor de moeder van Marie. Onlangs werd de nota aangeboden aan Staatssecretaris Meijer.

Ik neem een stukje over uit de aanbiedingsbrief:

„In deze nota wordt bepleit om via scholing en vorming apart aandacht te besteden aan één van de groepen die in onze samenleving onvoldoende ontplooiingskansen heeft: de vrouwengroep. Belangrijke obstakels zijn gelegen in het feit dat deze problematiek niet wordt onderkend en dat een samenhangend geheel van scholingsvoorzieningen en -faciliteiten ontbreekt.”

„Aan het eind van de nota worden beleidsaanbevelingen geformuleerd. De commissie heeft een speciaal hiertoe in het leven geroepen werkgroep verzocht de nadere uitwerking van de beleidsaanbevelingen ter hand te nemen.”

De genoemde werkgroep is intussen reeds met haar werkzaamheden begonnen onder de naam „Education Permanente en de Vrouw”. Zij kreeg tot taak de aanbevelingen in de nota (onderaan dit artikel opgenomen) concreter te maken, zowel voor het beleid van de overheid als voor de mensen die dagelijks met vorming en scholing bezig zijn.

Waarom deze speciaal op de vrouw gericht aandacht? Hoewel onze samenleving de gelijke kansen-ideologie huldigt, is toch nog lang niet iedereen ervan overtuigd dat het zinvol en nodig is de vrouw (en het meisje) speciale aandacht te geven.

Naast rechtvaardigheidsoverwegingen zoals het feit dat veel vrouwen vroeger niet of niet voldoende onderwijs en beroepsscholing gehad hebben, noemt de nota een aantal maatschappelijke overwegingen:

- vrouwen vervullen in de opvoeding van kinderen nog steeds de belangrijkste rol,
- vrouwen zitten in een isolement. Niet alleen omdat ze de hele dag vastzitten in hun huis, maar vooral omdat ze niet te vinden zijn in die kanalen waaruit mensen gerecruteerd worden die richting kunnen geven aan het beleid in onze samenleving,
- het gezinspatroon verandert, er is meer ruimte gekomen voor een tweede leven. Maar onze maatschappij is hierop nog niet ingesteld.

Eén van de oorzaken dat de vrouwen er in onze samenleving nog niet voldoende aan te pas komen ziet Joke Kool gelegen in de huidige rolverdeling en opsplitsing in een typische mannenrol en een typische vrouwenrol.

Sinds het optreden van de Aktiegroep Man/Vrouw/Maatschappij (pas 5 jaar geleden!), later gevolgd door het optreden van Dolle Mina, is de rolverdeling een steeds weer terugkerend thema geworden, vooral voor onze massa-media. Steeds meer komt de eis naar voren dat wij moeten toewerken naar een maatschappij waarin de lusten en de lasten van het gezin en het bezig zijn in de maatschappij gelijkelijk over vrouwen en mannen worden verdeeld. (Maar ook steeds meer komen we tot de ontdekking dat deze roldoorbreking, die het op papier zo goed doet, zo moeilijk te verwirkelijken is in huis, tuin en keuken.)

Joke Kool pleit in haar nota voor twee belangrijke zaken, namelijk:

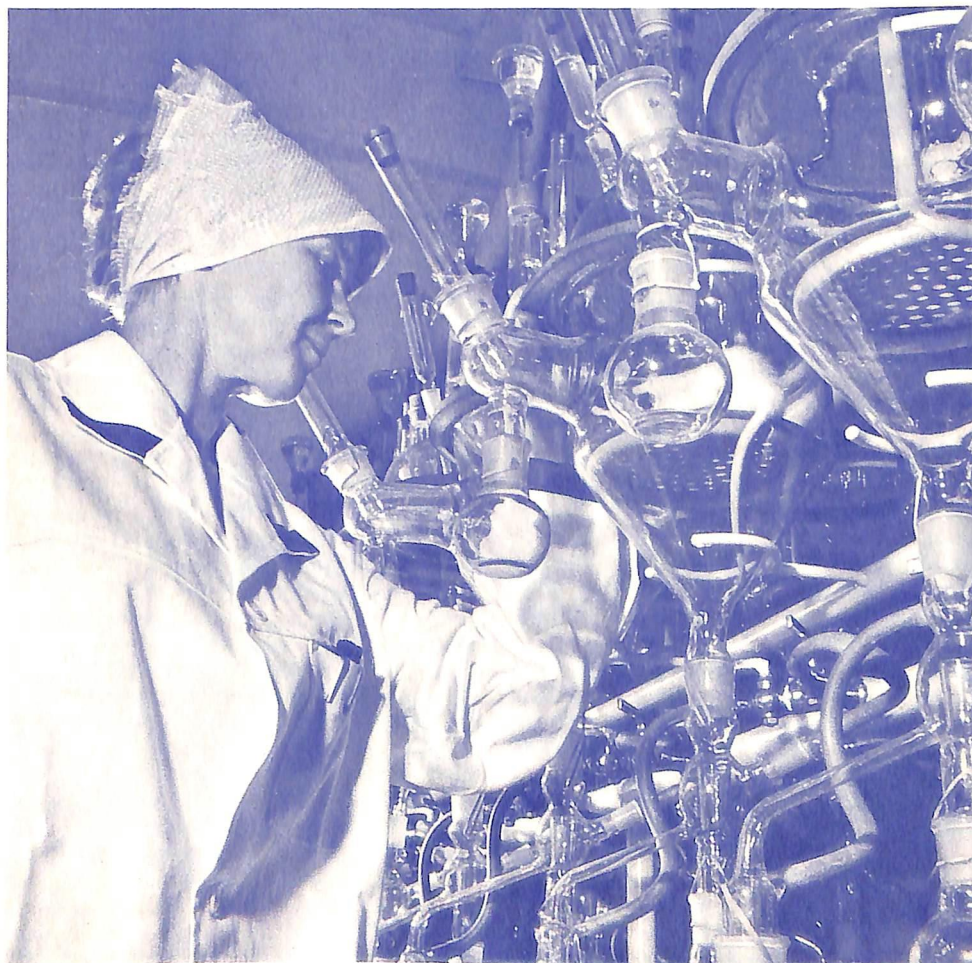
- herkansende scholing voor de vrouw, en
- roldoorbrekende vorming voor de vrouw (en voor de man).

Zij schildert een aantal problemen die een goed beleid in deze richting belemmeren, als grote obstakels op de weg liggen. Het grootste probleem ligt in het mentale vlak. De problematiek leeft niet in onze samenleving, is althans niet als probleem onderkend. De vrouw is de dupe geworden van een „algemeenheidsmythe”: er zijn wel gelijke rechten, maar er zijn geen gelijke kansen. Ook in materiële zin zijn er allerlei obstakels: als ze een of andere scholing wil beginnen is er geen opvang voor de kinderen, geen toeslag op de kosten van een baby-sit, geen aftrek van deze kosten op de belastingen. Her- en bijscholingscursussen zijn schaars, en niet overal te volgen.

Over de herkansende scholing doet Joke Kool vrij duidelijke uitspraken, die nu concreter weer terug te vinden zijn in de „Open Schoolgedachte”, waarop ik in dit verband in het kort even in wil gaan. In navolging van de in Engeland functionerende „Open University” wil men in Nederland ook beginnen met scholing en vorming buiten het normale dagonderwijs. Omdat men lering kon trekken uit de ervaringen in Engeland, waaruit gebleken is dat het toch erg moeilijk is voor de minder-

Gé Enters-Geertsma

(lees verder op pag. 5)

Mevrouw H. A. Polak-Schwarz 80 jaar

Het was kort na de laatste oorlog, in de zomer van 1946 of '47 als ik mij wel herinner, dat ik bij haar logeerde tijdens een weekend in een huis dat zij in Bergen had gehuurd. Er was een vrij groot gezelschap bijeen. Haar twee dochters, Bettine en Ans, vrienden van allerlei slag. Er werd zoals gewoonlijk in haar huis geweldig geredeneerd, gediscussieerd, want de belangstelling was groot en gevarieerd.

Vooraf op de zaterdagavond was tot laat in de kring van de vrienden diepgaand, maar soms ook wat fladderig van gedachten gewisseld over de stromingen in kunst, cultuur en wetenschap die in die eerste jaren na de oorlog de geesten bezig hielden. Tot diep in de nacht duurden de gesprekken voort, geleidelijk vertrokken uitgeputte mensen naar hun kamer.

De volgende morgen, vroeger dan de ande-

ren trof ik de gastvrouw al beneden en we besloten een kleine wandeling te maken door de duinen, voor zover toegankelijk. We praatten over allerlei dingen, onder meer over het geluk, na de verschrikking van de oorlog, weer te kunnen leven, denken en discussiëren in een vrije wereld.

Maar toen zei ze iets dat mij hevig trof: „Na zulke avonden als gisteravond mis ik des te heviger mijn man, Leo, die voor mij in zo'n gesprek orde kon scheppen als geen ander. Dat gebeurde vroeger veel; als we zo'n avond als van gister hadden gehad, dan vroeg ik hem, daarna op onze kamer: Leo, wat is nu precies de betekenis en de waarde van dat existentialisme waar ze zoveel over praten. En dan kreeg ik à l'improviste een college waarin alles helder werd. Leo wist alles en precies. Een encyclopedie hadden we thuis niet nodig”.

Leo Polak, haar man, was door de Duitsers in 1941 gedood. Ook haar veelbelovende dochter Jetteke, die medicijnen studeerde was omgekomen. Deze klappen moeten ontzettend zijn geweest. Maar ook praktisch was er voor haar een wereld ingestort. Leo Polak was een groot denker, een onvoorstelbaar veelzijdig man. Het gezin Polak in Groningen was een centrum van kunst en wetenschap, omringd door een keur van fameuze mensen. Daar hebben geloged, gemusiceerd en voordrachten gehouden: mannen als Pablo Casals, Martin Buber, Ernst Cassirer en vele anderen. Leo was een groot wijsgeer, maar hij musiceerde ook en tekende zeer opmerkelijk. De oorlog heeft deze kring een doodklap toegebracht. Maar de weduwe was wel geraakt, niet verslagen. Met bewonderenswaardige energie en te benijden veer-

kracht heeft zij een nieuw eigen leven opgebouwd. Zij verenigde weer kringen om zich heen, maakte van haar huis weer een trefpunt van mensen van kwaliteiten, of dat nu actieven of passieven, makers of bewonderaars van geweldige dingen waren.

Uiteraard doet ze dat anders dan vroeger toen ze haar briljante man naast zich had; ze domineert op haar eigen wijze in die kleine boeiende wereld om haar heen.

Ze organiseert huislezingen, muziekavonden, stimuleert activiteiten, maakt ontwikkelingen mogelijk. Ongeteld velen heeft zij geholpen zich te ontplooiën, brede kringen om zich heen heeft zij in haar gastvrijheid onvergetelijke uren geboden.

Het Humanistisch Verbond is één van die kringen waarin zij, met toewijding aan het beginsel en aan de doeleinden, mogelijkheden heeft geschapen voor uitbouw en ontwikkeling. Niet alleen was zij daarbij een middelpunt van stralende bijeenkomsten en evenementen – ook in het noeste stille werk van secretariaatsbezigheden deed zij haar plicht. Gelukkig is zij nog in ons midden. Wij kunnen onze erkentelijkheid voor haar aandacht, haar toewijding en haar solidariteit op deze plaats tegen haar uitspreken. Zij zal er helemaal niet op gesteld zijn. Maar zo nu en dan moeten wij wel eens onder woorden brengen welke erkentelijkheid wij gevoelen voor een gezindheid die zich wijdt aan zaken van wezenlijk belang. De middelen die zij verschaft aan projecten die van betekenis zijn, worden met gretigheid aangewend, maar de *geest* waarin die bijstand, die hulp, die solidariteit wordt geleverd vervult ons werkelijk met *diep respect*.

P. Spigt

Zij die haar kennen zullen het nauwelijks geloven. Zij die haar niet kennen – vooral de jongeren in het Verbond – zullen zich afvragen wie dat eigenlijk is. Zij was hoofdbestuurslid van onmiddellijk na de oprichting tot 1957. Maar ook nog lang daarna is zij zeer actief geweest, vooral in het bestuur van het A. H. Gerhardshuis te Amsterdam en daarna als secretaresse van de Humanistische Stichting Huisvesting Bejaarden. Maar zij is ook een begunstiger van kunst en cultuur zoals nauwelijks een ander in deze tijd. Weinigen weten ook wat zij voor het Humanistisch Verbond en zijn nevenorganen op financieel gebied heeft gedaan. Het zou niet in haar geest zijn over de omvang daarvan uit te weiden. Laat het voldoende zijn te zeggen dat het onvoorstelbaar veel is.

Maar zij was niet zo maar een maecenas. Zij heeft al die jaren intens meegeleefd met

het wel en wee van het Verbond. In haar jonge jaren had zij de sociale academie doorlopen. Nogal uitzonderlijk in die tijd voor een meisje uit haar kring. Maar zij is ook nooit een conformiste geweest. Zij trouwde met Leo Polak, de hoogleraar uit de „Groningse school”, die grote bekendheid verwierf door zijn doordenking van de zin der vergelding en zijn pleidooien voor een autonome ethiek. Hij werd door de Nazi's vermoord. Jet Polak verloor haar man en één van haar drie dochters. Men kan slechts vermoeden wat dat voor haar betekend heeft.

Juist daarom was de oprichting van het Humanistisch Verbond in 1946 voor haar meer dan zo maar een sympathieke gebeurtenis. Het was tot op zekere hoogte de belichaming van wat haar man voor ogen heeft gehad. Daarom heeft zij meer dan vele anderen met en door het Verbond ge-

leefd. Ook op allerlei verwante gebieden is zij in dezelfde geest werkzaam geweest. Zij stichtte het Leo-Polak-Fonds en het Leopold Schwarz-Fonds, waarvan zij zelf de bezielende kracht is. De laatste jaren heeft zij haar activiteiten wat moeten beperken. „Ik ben geen jong meisje meer”, pleegt zij te zeggen.

Deze zomer is zij ernstig ziek geweest. Nu is zij weer hersteld tot vreugde van haar vrienden. Laat zij nog lange tijd – al is het dan in kalmer tempo – kunnen doorgaan, met die mengeling van bescheidenheid en zelfbewustheid, van eenvoud en gevoel voor decorum die haar kenmerkt; met die levendige belangstelling voor de zaken van cultuur en geest en die toewijding aan enkeling en samenleving die haar steeds gestuwd hebben.

J. v. P.

„De moeder van Marie kan meer” (vervolg van pag. 3)

opgeleiden de directe stap te doen naar wetenschappelijk onderwijs, wil men in Nederland op lager niveau starten.

Tot goed begrip: de Open School is géén schoolgebouw. De Open School wil gebruik maken van welke beschikbare ruimten dan ook. Daarnaast gebruik maken van schriftelijk onderwijs en van de massamedia. Het gaat hierbij in feite om het realiseren van het recht op een tweede kans, waarbij als eis voorop komt te staan dat diegenen die in hun jeugd de minste kansen hebben gekregen nu het eerst aan bod zullen komen. In de praktijk zullen dit méér de kinderen zijn uit gezinnen met een slecht gevulde, dan met een ruim gevulde beurs, het zullen méér diegenen zijn die met hun handen werken dan met hun hoofd. En het zijn in onze maatschappij méér de vrouwen dan de mannen.

De conclusie moet zijn dat bij de verwerking van de Open School-gedachte de vrouwen als een aparte doelgroep moeten worden aangemerkt.

Als Joke Kool het in haar nota heeft over de vorming van de vrouw kan ze minder concrete suggesties doen dan wanneer ze spreekt over de herkansende scholing. Zij is van oordeel dat pas als het emancipatieproces van de vrouw voltooid is, de behoeften aan vorming bij de vrouwengroep identiek zullen zijn aan die van de mannen-groep (of van mannelijke en vrouwelijke subgroepen in de bevolking). Maar zover is het nog lang niet. In de eerste plaats is nodig een *sociale emancipatie* van de vrouwengroep, te vergelijken met die van arbeiders, de kleine luiden en de katholieken in de 19e eeuw, uitmondend in maatschappelijke volwaardigheid en een andere verdeling van geld, macht, scholingsgraad en invloed.

In de tweede plaats is het een *rol-emancipatie*, die moet resulteren in een andere maatschappij-inrichting, en andere inrichting van het privéleven van mensen. Niet alleen de vrouwengroep, ook de mannengroep dient gedragspatronen ingrijpend te wijzigen. Deze emancipatie is tot nu toe nog nauwelijks op gang gekomen.

In de derde plaats is er bij de vrouw nodig een *psychische emancipatie* die moet uitlopen in zelfaanvaarding en het veroveren van een eigen identiteit (vergelijkbaar met de emancipatie van Joden en homoseksuelen).

Voorts wijst de nota er op hoe belangrijk het is dat niet alleen de vrouw individueel getraind wordt om beter mee te draaien in maatschappelijke kaders, maar dat die kaders zodanig veranderen dat er een andere rol- en taakverdeling komt. Vrouwen moeten als groep in de maatschappij beter geïntegreerd worden, niet alleen als individu, anders verandert er nog niets aan de positie van de vrouw.

Bijzondere aandacht schenkt de nota aan de arbeidervrouwen, waarbij noch de emancipatiebeweging, noch het vormingswerk tot nu toe de goede aansluiting heeft weten te vinden. Nog meer dan bij andere groepen is het nodig voor deze groep te werken aan versterking van het maatschappelijk zelfvertrouwen en versterking van het gevoel van eigenwaarde als vrouw en als vrouwengroep.

De nota besluit met een aantal beleidsaanbevelingen:

Beleidsaanbevelingen

A. Stimuleer ten aanzien van de vrouwengroep

- herkansende scholing
- roldoorbrekende vorming (zie hoofdstuk I, II, III).

B. Zorg voor een mentaal en organisatorisch klimaat waarin deze kunnen gedijen (hoofdstuk IV).

Middelen in het mentale vlak:

1. Maak niet alleen „emancipatie” tot een van de doelstellingen van éducation permanente, maar noem „doorbreken van sekserollen” als duidelijk onderdeel daarvan.
2. Probeer de houding van de bevolking of de „uitstralers” in de bevolking in de richting van die doorbreking te bevorderen. Laat projecten wetenschappelijk begeleiden en toetsen.
3. Maak emancipatie, ook in deze zin, tot onderdeel van het studiepakket van alle (toekomstige) scholers, vormers en bemiddelaars. Bouw het idee van herkansing hierbij in.
4. Voedt dit studie-onderdeel door de problematiek van sekserollen tot voorwerp van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek te maken.
5. Bouw het idee van rolombuiging in het onderwijs voor kinderen en jongeren, speciaal wanneer nieuwe onderwijsvormen worden geschapen.
6. Bied vormers, scholers en bemiddelaars die gemotiveerd zijn gelegenheid op dit terrein te werken.
7. Ga bij het scheppen van nieuwe voorzieningen uit van de behoefte van de *vrouwengroep*.

Middelen in het organisatorische vlak:

1. Schep een coördinerend lichaam op het gebied van de éducation permanente, waarin een sterke vertegenwoordiging van veranderingsgezinde vrouwen.
2. Richt een goed toegeruste stuurgroep op waarin vertegenwoordigers van verschillende ministeries werken samen met een sterke vertegenwoordiging van vrouwen. Taak:

het ontwikkelen van een stimulerend beleid t.a.v. de vrouwengroep, dat moet uitmonden in het opzetten en uitvoeren van een ontwikkelingsplan voor de vrouw. Koppel deze stuurgroep aan de Welzijnsraad (onderaad van de ministerraad).

3. Roep voor beide lichamen de hulp in van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

4. Begin op korte termijn met het slechten van drempels door

- het maken van goedkope vormings- en scholingsvoorzieningen (Potje voor gratis achter de hand).

- het instellen van een rijpheidspreef voor mensen zonder juiste diploma's.

- het dicht bij huis brengen, letterlijk en figuurlijk, van vormings- en scholingsvoorzieningen.

- het mogelijk maken van belastingaftrek of toelage voor gezinskosten voor vrouwen die een opleiding volgen.

5. Probeer oudere en nieuwere vrouwenorganisaties te betrekken bij het opzetten van nieuwe vorming en scholing.

6. Werk met „Dubbelsystemen” op onderwijsgebied: wat overdag beschikbaar is voor jongeren moet op andere tijden toegankelijk zijn voor volwassenen.

7. Begin niet over het hele land met losse brokjes vorming en scholing maar onderneem op één plaats of in enkele regio's proefprojecten met een op elkaar afgestemd pakket van voorzieningen. Laat deze wetenschappelijk toetsen en begeleiden, maak er daarna modelprojecten van die elders kunnen worden nagevolgd. Zorg dat er werkgelegenheid komt wanneer herkansende scholing wordt aangeboden.

8. Vergemakkelijkt het opzetten van proefprojecten door

- de zaak uit één pot te financieren,
- niet te eisen dat iedereen met iedereen samenwerkt.

Gé Enters-Geertsma

Voor belangstellenden is de nota verkrijgbaar bij het secretariaat van de Commissie Vormings- en Ontwikkelingswerk voor Volwassenen, Postbus 351, Amersfoort.

INGEZONDEN BRIEVEN

Angola-koffie

Er is kritiek geuit op dr. E. W. Hommes, die als cultureel antropoloog de beschikking hebbende over de sociaal economische toestanden in de Portugese koloniën, een aanval heeft gedaan op de Mammon-filosofie van Albert Heijn.

Gelukkig betwist langzamerhand niemand meer dat er wel het een en ander loos is in Portugal en zijn koloniën. Het is goed er aan te herinneren dat de jongste rapporten van Engelse en Spaanse missionarissen over Portugese moordpartijen slechts een kulminatie vormen van een lange reeks wandaden. Enkele jaren geleden protesteerde reeds de (Nederlandse) Orde der Witte Paters, die kort daarna door Portugal uitgewezen werd!

De discussie gaat dus in goed geïnformeerd kring niet over de toestanden in de Portugese koloniën (kinder- en dwangarbeid), maar over het ethische principe: Is het een democratie recht om in een vrij land als Nederland producten te kopen *ongeacht de wijze waarop ze gemaakt zijn* en dus ook, en aan deze konsekwentie denken velen niet: *ongeacht de versterking van dat produktiesysteem* door de verkoop van die

produkten hier?

Een bevestigend antwoord zal in zijn konsekwenties, geloof ik, iedere humanist, ook degenen die nu nog menen dat alleen de Nederlandse democratie van belang is en niet de onmenselijkheden buiten de landsgrenzen, doen schrikken. Deze redenering zou nl. ook de verkoop van de in opdracht van Ilse Koch (vrouw van concentratiekampcommandant Robert Koch) vervaardigde lampekappen van mensenhuid moeten goedkeuren. Het gaat ons dan immers niets aan dat Joden en politieke gevangenen vergast worden als het in eigen land maar vrijheid blijheid is?

Ik meen dat humanisten hun strijd voor vrijheid niet moeten beëindigen aan de landsgrenzen. De integriteit van een democratie stelsel wordt aangetast door economische steun aan een overduidelijk fascistisch regime. Maar er is meer: gemeten naar humanistische criteria van medemenselijkheid en solidariteit, van menselijke waardigheid en ondogmaties denken, is het Portugal van vandaag het ergste wat er bestaat.

drs. H. T. Sie Dhian Ho

Angola-koffie

Reactie op het schrijven van ir. A. P. Bruch uit Eindhoven.

Wat u manipuleren noemt van bevolkingsgroepen, die zelf beweren zo vreselijk aan „bevoogding” en „manipulatie” bloot te staan is geen manipuleren. Het Angola Comité wijst de klanten van A.H. er alleen op dat zij de koffie uit Angola niet hoeven te nemen met als argument dat zij verkregen is met onmenselijke methoden. Dat is geen manipuleren, maar mensen erop wijzen dat zij de vrijheid hebben iets niet te kopen!

E. Bos, Amsterdam

Angola-koffie

In de Humanist 15-9-'73 las ik de reactie van de heer Bruch op het radiopraatje van 2-9-'73. Ik heb maar één vraag. „Hoe kan de heer Bruch het *recht* voor zich opeisen om vrijelijk en ongehinderd te bevorderen dat er dwangarbeid blijft bestaan?” Als humanist zal hij het toch wel eens zijn met de universele verklaring van de rechten van de mens.

B. v. Houten-v. d. Pijll

Het bevolkingsvraagstuk

Met veel belangstelling nam ik kennis van de artikelen en berichten die zijn opgenomen in het nummer van 1 oktober. Graag zou ik naar aanleiding van enkele daarvan enige aantekeningen willen maken. Dat men over het algemeen nog steeds onvoldoende doordrongen is van het feit dat het bevolkingsvraagstuk een der belangrijkste, zo niet de belangrijkste, oorzaak is van veel ellende blijkt nog weer eens uit de oproep tot milieu-bewustheid van de Commissie van de Europese Gemeenschappen. Men bestrijdt in het lijstje van aanbevelingen uitsluitend *gevolgen*. De voornaamste aanbeveling had moeten luiden: „Hoogstens twee kinderen per gezin”. Wat men nu doet is alleen „Kurieren am Symptom”: alle genoemde aanbevelingen zijn op de lange duur zinloos als de bevolking blijft groeien. Met betrekking tot het artikel „Een toe-

komst in het minteken” moet worden geconstateerd dat een uiterst belangrijk facet ongenoemd blijft. Naast economische overbevolking bestaat ook de medische overbevolking, die wij allen reeds aan den lijve kunnen voelen: medische overbevolking is namelijk aanwezig als de bevolkingsdichtheid een belemmering vormt voor een optimale gezondheidstoestand. De wijze waarop in bovenbedoeld artikel de conclusies van de Club van Rome ter sprake worden gebracht, geeft aanleiding tot het volgende: Ook hier is weer, zoals helaas in de regel geschiedt, het demografische facet ongenoemd gelaten. Dit feit stelt prof. Meadows bijzonder teleur zoals hij mij tijdens een gesprek dat ik met hem had meedeelde. Men kan niet genoeg benadrukken dat het zo spoedig mogelijk uit moet zijn met de bevolkingsgroei – een daling van het bevolkingsaantal zou nog veel beter zijn – zo stelde prof. Meadows expliciet. Hij verzocht mij zo veel mogelijk te wijzen op het hier gesignaleerde verzuim, dat fatale gevolgen kan hebben, zo niet voor ons, dan toch zeker voor onze kinderen. Tenslotte zou ik, naar aanleiding van het feit dat ons nieuwe hoofdbestuurslid drs. R. Tielman in zijn „kennismakingsartikel” als een der vragen van levensbelang de euthanasie noemt, nog dit willen opmerken. Als men vrijwillige euthanasie bedoelt (en dat doet drs. Tielman ongetwijfeld) dan verdient het de voorkeur het woord „vrijwillige” niet weg te laten. De praktijk leert namelijk dat, indien over euthanasie zonder meer wordt gesproken, men de tegenstanders van vrijwillige euthanasie in de kaart speelt. Ik zou daarvan talrijke voorbeelden kunnen noemen. Reeds nu dank ik u zeer voor uw aandacht.

D. van der Kellen, ing.,
lid van raad van advies Stichting
Welzijn en Bevolkingsgroei,
Voorzitter Nederlandse Vereniging
voor Vrijwillige Euthanasie.

Het Humanistisch Verbond

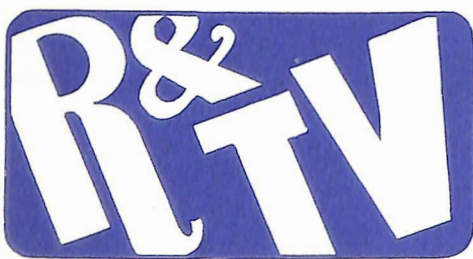
vraagt met spoed voor zijn groeps-
werk, levensbeschouwelijk en maatschappelijk geëngageerd vormings-
werk,

twee

vormingswerkers(sters)

Wij nodigen degenen uit die zich op
grond van hun vakopleiding, ervaring
en capaciteiten voor deze functie
geschikt achten te reflecteren.

Brieven met uitvoerige informatie,
onder vermelding van de letters
C.H.V. te richten aan de directeur
van het Humanistisch Verbond,
Postbus 114, Utrecht.

Radio-uitzendingen: Hilversum 1

Vrijdag 2 november 1973 om 16.45 uur

Laat je niks wijsmaken, aandacht voor
het kongres van Humanitas en H.V., conferentie
over Euthanasie.

Zondag 4 november 1973: om 9.45 uur

Invuloefeningen in Humanisme nr. XIX.

Televisie-uitzendingen: Nederland 1

Zondag 11 november: om ± 10.30 uur

Euthanasie (studieconferentie H.V., 28/10).

Zondag 25 november: om ± 10.30 uur

Raadslidenwerk ziekenhuizen (De Lege).

humanist

Verantwoordelijk voor de inhoud:

Hoofdbestuur H.V.

Eindredacteur: Directeur H.V.

Lay-out: Lumax Utrecht

Druk: Lumax Utrecht

Redactie-adres:

Humanistisch Verbond

Oudegracht 152 Utrecht

Tel.: 030 - 31 81 45

NIEUWS UIT DE GEMEENSCHAPPEN

Drieschappen?

Het komt nog wel eens voor, dat er ondanks de hoeveelheden werkstof, die het H.B. en de Gewestbesturen voor ons aandragen, toch in de gemeenschappen een tekort is aan planners, aan mankracht om voorstellen op tijd uit te werken en misschien daardoor weer aan bezoekers van bijeenkomsten, deelnemers aan groeps gesprekken of medewerkers aan andere arbeid.

In het bijzonder zijn er kleine afdelingen, die daardoor gehinderd, weinig doen. Ook in enkele grote afdelingen komt dit verschijnsel, vaak door toevallige omstandigheden, echter voor.

Ook hebben we vaak het gevoel, dat we als gemeenschappen langs elkaar heen leven, dat de leden het verband met het geheel en met de leden in andere gemeenschappen niet zo voelen, dat de zuigkracht om mee te doen in het plaatselijke vlak niet groot genoeg is.

We hebben daarom met enige gemeenschappen besloten een vorm van samenwerking te zoeken tussen telkens een drietal gemeenschappen. Drie, om geen moeilijkheden te scheppen van vervoer, overleg enz. Bij een eerste indeling werken bijv. Zutphen, Deventer en Apeldoorn samen. Verder hebben we Doetinchem, Lochem en Winterswijk verzocht zich elkaars lot aan te trekken en naar wij menen te weten, werken ook in Twente reeds enige gemeenschappen samen.

De bedoeling is om bijv. vóór het vaststellen van het winterprogramma de wederzijdse plannen te bespreken. Herhalingen in dezelfde streek kunnen dan worden voorkomen, alsmede het al te zwaar belasten van gewilde sprekers, leden van het H.B. enz. Ontworpen cursussen kunnen gezamenlijk misschien wel doorgang vinden, afzonderlijk soms niet. „Moeilijke” gespreksgroepen kunnen gemeenschappelijk wél worden geregeld. Een afsluitingsdag aan het eind van het seizoen kan op de geschikteste plek gezamenlijk worden gehouden enz. Ieder drieschap kan de werkzaamheden naar behoefte uitbreiden. Wellicht zijn er ook moeilijkheden, die men samen beter kan oplossen dan als gem. alleen. Men zal verder zijn voordeel kunnen doen met elkaars ervaring bij het uitvoeren van bijzondere plannen (invoering van vormingsonderwijs op de scholen, aanstelling van raadsliden in ziekenhuizen).

Wij stellen ons voor dat op deze wijze het gevoel van verbondenheid met onze medeleden kan worden versterkt en dat leden met frisse gedachten, die nu door plaatselijke omstandigheden niet naar voren komen, mee gaan doen in een groter geheel. Als eerste begin hebben we derhalve de eigen avonden een klein aantal gemeenschappelijke avonden ontworpen. Zo was mevr. Sleuwenhoek voor drie gemeenschappen in Deventer en zal onze erevoorzitter, prof. Van Praag voor drie gemeenschappen spreken in Apeldoorn. Bovendien zal een gemeenschappelijke seizoen-sluiting worden gehouden. Verder worden de wederzijdse programma's uitgewisseld de bekend gemaakt naast de eigen. De le-

den kunnen dan in andere gemeenschappen bijeenkomsten bezoeken, die hun bijzondere belangstelling hebben. Voor vervoer wordt gezorgd. Zo waren bijv. ruim 20 leden uit Apeldoorn op 4 oktober in Deventer. Het vervoer met bus en auto is geen moeilijkheid, doordat de afstanden klein zijn. Wij weten niet of gemeenschappen elders in het land behoefte hebben aan streeksamenwerking, maar het leek ons goed mee te delen wat er in het oosten(!) gaande is.

Men bedenke dat het hier, wat ons betreft om een proefneming gaat, waarvan we de uitkomst moeten afwachten. Als er geen verlevendiging van het gemeenschapsleven volgt, zou een herhaling wel zeer goed moeten worden overwogen. We vertrouwen echter, dat de uitslag goed zal wezen en mochten er gemeenschappen zijn, die een dergelijke vorm van samenwerking reeds kennen of willen beginnen, dan zouden we het op prijs stellen als zij ons dat eens zouden willen schrijven.

Veel succes bij het werk!

P. H., Apeldoorn

25-jarig jubileum gemeenschap Alkmaar

Op 17 en 18 november a.s. wordt in Schoorl een weekend georganiseerd, in samenwerking met gewest Noord-Holland, ter gelegenheid van het 25-jarig lustrum van gemeenschap Alkmaar. De zaterdagavond in het bijzonder is bestemd om in feestelijke stemming bijeen te zijn. Het zou zeer op prijs gesteld worden als de oud-bestuurders van „Alkmaar” aanwezig zouden zijn. Zij toch hebben mede dit „bestaan” mogelijk gemaakt. Oud-bestuursleden die dit lezen en nog eens bijeen willen zijn op deze „reünie”, zouden zich kunnen aanmelden bij W. F. Koeman, Hulstplantsoen 40, Schoorl tel. (02209) 14 67. Gaarne tot ziens!

CONTRIBUTIE

Hoe vervelend het ook is, toch moeten wij bij een deel van onze leden blijven terugkomen op het chapter contributie-betaling.

Tienduizenden guldens zijn namelijk nog steeds niet voldaan. Betaal nu!

Wilt u bij betaling van de contributie nog eens letten op het navolgende?

- Gebruik *uitsluitend* de acceptgirokaart.
 - Betaal, zo enigszins mogelijk, *niet* via *automatische* overschrijving.
 - Gebruik de accept-girokaart *niet* voor het doen van mededelingen aan het Centraal Bureau.
 - *WACHT* met betalen van uw bijdrage-'74 tot u van ons een acceptgirokaart hebt ontvangen!
- Bij voorbaat dank.

De ledenwerfactie

In diverse gemeenschappen zijn inmiddels ledenwerfgroepen aan de slag gegaan. De eerste resultaten zijn bemoedigend! Diverse gemeenschappen doen er echter nog niet veel aan. Wij doen een dringend beroep op de besturen mede te werken. De organisatie-secretaris zal u gaarne met raad en daad terzijde staan. Vorm actiegroepjes. Maak gebruik van het prachtige informatie-materiaal. Bovenal help ons aan adressen! (Plaats om te beginnen daartoe een oproep op een hele pagina in het mededelingenblad van uw gemeenschap).

Zet er uw schouders onder!

Werkgroep Ledenwerving

De z.g. Huisstijl

In briefhoofden, drukwerk, mededelingenbladen, e.d. van de gemeenschappen worden nog steeds uiteenlopende emblemen, lettertypen e.d. gebruikt.

Het Congres-'73 heeft echter besloten dat een en dezelfde z.g. huisstijl en wel in blauw (poppetje) en in zwart (de letters) dient te worden gebruikt.

Gaarne vragen wij hiervoor nog eens uw aandacht. HB-taakgroep Publiciteit

Mutaties functionarissen

Het bestuur van het Centrum voor Humanistische Vorming heeft de heer S. H. Radius, staffunctionaris bij evengenoemde stichting, op zijn verzoek met ingang van 1 januari 1974 als zodanig ontslag verleend.

De Minister van Justitie heeft als opvolger van wijlen de heer Pols benoemd tot Centraal Geestelijk Raadsman bij de Inrichtingen van Justitie de heer C. Uitenbogaard.

De Minister van Defensie heeft als opvolger van de heer H. J. J. Lips – die de dienst verlaat wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd – benoemd tot Hoofdraadsman bij de Strijdkrachten de heer A. Zoetebier.

Als opvolger van de heer W. H. Heij – die benoemd is tot Raadsman bij de Strijdkrachten – is benoemd tot vormingsleider bij ons vormingscentrum „Het Coornhert-huis” de heer C. J. Oortgijzen.

in dit nummer:

Hoofdbestuur

pag. 2

„De moeder van Marie kan meer”

pag. 3

Mevrouw H. A. Polak-Schwarz
80 jaar

pag. 4

Ingezonden brieven

pag. 6

Nieuws uit de gemeenschappen

pag. 7

Ledenwerfactie

pag. 8

[illegible]

(hartelijk dank)

8 humanist 1 november 1973